

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Ne frankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Rudarji, pripravljajte se za praznovanje prvega majnika!

Še malo časa — in avstrijsko delavstvo vseh narodov, kakor tudi delavstvo po širnem svetu, bo slavilo svoj delavski praznik, prvi maj. Prvi maj je praznik dela in je praznik delavske moči in delavske vzajemnosti. Praznik dela je prvi maj; ta dan stopi delavec na plan z živo zavestjo, da bi brez njegovega dela, brez napore njegovega mišičevja nikdar ne bilo te toliko hvalisane človeške kulture, ki pa si jo posedujoči razredi še vedno prilaščajo kot svojo izključno last. Prvi maj pa je tudi praznik delavske moči. Kajti vsi tisti, ki praznujejo ta praznik, se več ali manj zavedajo svoje razrednosti. Kakor hitro pa se zavedo tega, tedaj je gotovo, da bodo ob času boja vsi združeni za svoje pravice. In delavska moč se javlja ravno v razredni zavesti in v združenosti.

Rudarji! Ako praznujete prvi maj, proslavljate svoje delo in pokažete, da se zavedate svoje razrednosti in da priznate potrebo združenja! Zato je treba, da se pripravite na dostojno in veličastno proslavitev prvega maja!

Toda letošnji prvi maj se bo praznoval v jako resnem času. Bienerthova vlada in meščanske stranke so zagrešile razpust državnega zbora v tistem hipu, ko bi imele priti na vrsto razne postave, ki so največjega pomena za delavstvo. Na ta način so zopet pahnjene za lepo vrsto let nazaj važne rudarske postave in socialno zavarovanje. Ogromna je škoda, ki se je na ta način prizadala delavstvu. Zato se bo vršilo letošnje praznovanje prvega majnika v znamenju ostrega protesta proti sedanjí vladi in meščanskim strankam, ko so delavstvo s svojo razdirajočo politiko tako silno oškodovali!

Rudarji! Kakor vidite, je letošnje praznovanje prvega majnika posebno važnega pomena. Zato vsi na dan, naj bobni cesta pod silo delavskih bataljonov, ki bodo korakali po njej ta dan, da proslave svoje delo, da pokažejo vzajemnost in da protestirajo proti škodljivcem delavstva! Svoj delavski praznik morate dostojno proslaviti!

Strokovno gibanje na Slovenskem v letu 1910.

Strokovno gibanje se je vršilo v tem letu v znamenju gospodarske krize; vendar pa se je kljub temu marsikaj storilo, dasi priznavamo, da nikakor nismo zadovoljni z uspehi. Kriva je bila temu gospodarska kriza, mnogo pa je tudi zakrivila brezbriznost delavstva, ki se premalo briga za svoje koristi.

V naslednjih vrstah hočemo podati glavne podatke o slovenskem strokovnem gibanju l. 1910.

Dne 9. januarja 1910 se je vršila v Ljubljani strokovna konferenca, ki so se je udeležili odposlanci iz Kranjske, Gorice, Spodnje Štajerske in Koroške. Konferenca se je vršila v znamenju lepega napredka na strokovnem polju. Ustanovila se je osrednja zveza podružnic, vplačevalnic in drugih nepolitičnih organizacij na slovenskem ozemlju. Zveza ima svoj sedež v Ljubljani. Vsak član plača po en vinar na teden.

Vodstvo zveze ima v rokah v ta namen izvoljena strokovna komisija. Ker obstoji že od leta 1908. tudi strokovno tajništvo, se je moglo na ta način s podvojeno silo iti na delo. To je

tudi potrebno, zakaj bolj in bolj se širi pri nas industrija. Ker so delavske moči po ceni in ker se zida vedno več železnic, je naravno, da vse to jako mika dobičkaželjne kapitaliste. To velja zlasti za Spodnje Štajersko in Kranjsko. Tako sta se otvorili v Ljubljani dve precejšnji tovarni.

Industrialni proletariat se tudi v slovenskih pokrajinah vedno bolj množi. Toda mnogo je težkoč, ki ovirajo organiziranje slovenskega delavstva. Klerikalci gledajo na to, da obdrže delavstvo v nezavednosti, ako je le možno. Samoposebi je umevno, da s tem gonijo vodo na mlin podjetništva. Na drugi strani pa povzroča ogromno škodo narodnostni boj med meščanskimi strankami; ta boj se je silno razrastle zlasti na Spodnjem Štajerskem.

Kljub vsem tem oviram je strokovno gibanje vendarle napredovalo. Poleg strokovnega tajništva v Ljubljani obstoji za južne pokrajine rudarsko tajništvo v Trbovljah in tajništvo za železničarje v Trstu. Zveza zidarjev ima skupno z zvezo delavcev v kamnosekih slovensko-italijansko strokovno tajništvo v Trstu.

Na novo se je ustanovila v Ljubljani podružnica tiskarskih pomožnih delavcev, ki šteje 26 moških in 38 ženskih članov, torej skupaj 64 članov; dalje podružnica pečarjev s 24 člani; prav tako se je ustanovila podružnica tesarjev z 18 člani in podružnica kamnosekov z 22 člani. Na Spodnjem Štajerskem se je ustanovila v Hrastniku podružnica rudarjev s 67 člani. Na Goriškem sta se ustanovili dve podružnici zidarjev, in sicer v Vrtojbi z 38 in v Podgori s 23 člani. Tudi se je ustanovila v Podgori podružnica kemikalijških delavcev s 56 člani. — Poleg novih ustanovitev hočemo omenjati še organizacijo mladih delavcev v Idriji z 89 člani in v Ljubljani s 63 člani.

Število članov se je v posamnih skupinah v Ljubljani takole pomnožilo: podružnica lesnih delavcev od 260 na 306, podružnica kovinarjev od 69 na 85, podružnica krojačev od 52 na 63, podružnica tobačnih delavk in delavcev od 302 na 320, podružnica knjigovezov od 53 na 59 članov. Podružnica kovinarjev na Jesenicah se je povečala od 69 do 89 članov. Na Goriškem so se povečale tele organizacije: podružnica pekov v Gorici od 60 do 95 članov, podružnica kamnosekov v Servodnjem od 24 do 26 članov. Na Spodnjem Štajerskem se je podružnica steklarjev v Hrastniku pomnožila od 45 do 72 članov.

V Ljubljani se je morala podružnica čevljarjev boriti z različnimi težkočami, tako da je bil čas, ko ni imela skoro nobenih članov. Kljub vsem tem težkočam je imela podružnica koncem leta 1910 zopet 26 članov.

Podružnica pekov je obdržala svojih 80 članov, prav tako tudi društvo tiskarjev za Kranjsko s 183 člani. — Uplačevalnica krovcev ima 5 članov; vsega vkup je v Ljubljani 7 krovcev. Podružnica pivarjev in sodarjev šteje 10 članov. Podružnica zidarjev šteje 48 članov. Število članov se zaradi nestalnega dela jako izpreminja.

Nazadovala je podružnica usnjarjev, in sicer od 30 na 12 članov. To je povzročilo silno strahovanje klerikalcev. Tudi podružnica slikarjev in pleskarjev je nazadovala, čemur je vzrok pogosto preseljevanje teh uslužbencev. Zaradi slabih gospodarskih razmer je nazadovala podružnica steklarjev od 93 na 63 članov.

Podružnice in uplačevalnice, ki so pri tajništvu železničarjev v Trstu, imajo tole število članov: Trst v petih podružnicah 729, Monfalcone

48, Kormin 29, Jesenice 118, Divača 67, Postojna 39, Lož 29, Ljubljana 507, Zidani most 149, Poljčane 27, Ptuj 63, Pulj 25, Spljet 59, Nabrežina 80, Gorica v treh podružnicah 308, Sv. Lucija 58, Opčina 64, Sv. Peter na Krasu 149, Rakek 39, Borovnica 71, Spodnja Šiška 384, Celje 72, Pragersko 216, Novo mesto 35, Šebenik 79, Zelenika 19 in Ajdovščina 7.

V Trziču šteje podružnica tkalcev 13 članov, podružnica čevljarjev pa 12 članov.

Podružnice rudarjev, ki so v tajništvu v Trbovljah, imajo tole število članov: Idrija 217, Spodnja Idrija 43, Zagorje ob Savi 188 (v „Gewerkschaft“ stoji pomotoma število 144), Kočevje 6, Trbovlje 222, Hrastnik 67, Črno 11, Velenje 32, Leše 64 in Labinj 360 članov.

V Ljubljani obstoji poleg tega še društvo „Vzajemnost“, ki goji kulturne zadeve med delavstvom. Društvo šteje 700 članov. V Idriji je društvo delavk, ki ima 27 članic.

Leta 1909. v Ljubljani ustanovljeno „Občno konsumno društvo za Ljubljano in okolico“, se jako lepo razvija; društvo ima pet prodajalen ena se je ustanovila v Trziču. Poleg omenjenega konsumnega društva obstoje dobro uspevajoča konsumna društva v Zagorju ob Savi, Idriji, Trbovljah, Hrastniku in v Podgori.

Zaradi slabih gospodarskih razmer se je vršilo malo plačilnih gibanj. Tupatam se je doseglo več ali manj izboljšanja; rudarska stavka v Labinju, ki je trpela pet mesecev, je končala brez uspeha.

Strokovna komisija v Ljubljani je imela osem sej. Poročevalce je poslala na 115 zborovanj. Komisija se je udeležila tudi mnogo sej raznih organizacij. Za razne organizacije so se oskrbeli prevodi pravil in letakov. Delovanje komisije je bilo mnogostransko; dalo se je mnogo nasvetov o vojaških, kazenskih in državljanokopravnih zadevah. Posredovalo se je ob raznih prilikah med delavci in delodajalci; posredovalo se je tudi za delo. Prostor nam ne dopušča, da bi navedli vse podrobnosti obširnega delovanja strokovne komisije v Ljubljani; poudariti hočemo samo, da je delala vsestransko in storila, kar je bilo v njeni moči.

Tudi kar se tiče strokovnih listov, se je napredovalo. Rudarji so dobili svoje lastno glasilo „Rudarja“. Poleg tega imajo železničarji svoj list „Železničarja“, tobačni delavci „Tobačnega delavca“ in peki list „International“, ki ga dele skupno z italijanskimi delavci in je zato pisan polovico v italijanskem, polovico pa v slovenskem jeziku. Vse druge stroke dobivajo obvezno „Rdeči Prapor“.

To je slika strokovnega gibanja v letu 1910. Napredovali smo! To naj nas podkrepi k novemu delu za strokovno organizacijo!

Volitve se bližajo!

Dne 13. junija se vrše volitve za državni zbor in dne 20. junija morebitne ožje volitve. Te volitve so največje važnosti za delavstvo. Kajti vsak glas bo pomenil protest proti tisti vladi in tistim meščanskim strankam (tudi slovenski klerikalci so med temi), ki so naložile ljudstvu ogromna bremena zaradi militarizma, ki niso storili ničesar proti draginji in ki so razbili parlament v tem hipu, ko bi bile imele priti na vrsto ljudske zahteve. Ta protest pa mora biti mogočen, da bodo meščanske stranke in vlada spoznale, da je v Avstriji na stotisoče volilcev, ki

obsojajo njih protiljudsko delovanje. Zato se morajo rudarji že sedaj pripravljati za volitve. In sicer naj za enkrat vsakdo tole stori. Kadar bo reklamacijska doba, naj se vsakdo sam prepriča, ali je v volilnem imeniku ali ne ter naj opozori tudi svoje tovariše, da store tako. Za volilce na Kranjskem velja tudi volilna dolžnost, to se pravi, da mora iti vsak volilec volit, drugače je kaznovan; od te dolžnosti ga odvežejo le posebno nujni slučajji. Volilno pravico ima vsak avstrijski državljani, ki je star 24 let ter prebiva najmanj eno leto v eni in isti občini.

Še nekaj važnega! Ako hočemo, da nam volitve prineso uspehov, tedaj se moramo za volitve vsestransko pripraviti. Zato pa rabimo tudi sredstev, **rabimo volilnega sklada!** Zbirajte torej za volilni sklad, prispevajte po svojih močeh, da bomo mogli z vso silo poseči v volilni boj. Vse pošiljajte za volilni sklad stranke naj se pošiljajo na blagajnika stranke, sodruga Fr. Bartla, Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6.

Rudarji! Na delo! Skrbite, da se zdramijo vsi tisti, ki se še ne zavedajo, kako resen je sedanji čas za delavstvo!

Zanemarjenje mladine.

Pogosto čujemo tožbe o zanemarjenju mladine. Te tožbe so predvsem naperjene proti mladini delavskega razreda, dasi v resnici tudi z mladino takozvanih boljših razredov ni mnogo boljše. Nikakor nočemo tajiti, da je mnogo želeti z ozirom na vzgojo naše mladine. Mi vidimo, kako raste število mladih zločincev, kako pogosto uganja mladina surova dejanja, in vidimo še marsikaj drugega, radi česar moramo grajati našo mladino. Toda mi ne stokamo in ne zdihujemo v tistih brezplodnih vzdihih kakor meščanski krogi, ampak mi gledamo, kako bi se dalo tem žalostnim pojavom temeljito, vsestransko od pomoči.

Nravnih nedostatkosti naše mladine ni zakrivila toliko pomanjkljivost vzgoje kakor nemogućnost vzgoje. V vsakem drugem razredu družbe je več časa in prilike za vzgojo kakor pa pri nas delavcih. Ker se vedno bolj uporabljajo delavke v tvornicah, ker je delavna doba predolga, zato je naravno mnogo premalo časa za vzgojo otrok doma. Nedelja in samo nedelja je tisti čas, ko je vsa družina skupaj zbrana za dlje časa. Koliko stotisoč delavskih očetov in mater odide zjutraj zgodaj na delo, ko otroci še spe, in se vrnejo domov šele zvečer, utrujeni, zbiti, da je njih najsrčnejša želja — počitek. Kako naj bi se potem otroci vzgajali! In delavske žene so tudi preveč zaposlene, da bi imele dovolj časa za vzgojo. Dolge delovne dobe, ki jih hočejo podjetniki obdržati na vse kriplje, te dolge delovne dobe ne škodujejo samo delavcem in delavkam, ampak škodujejo tudi močno vzgoji otrok, kar povzroča pomanjkanje dobrih navad pri mladini.

Kako prežive delavski otroci svoja mlada leta, ki jih vedo opevati pesniki v tako zbranih besedah? Prežive jih v temnih, zaduhlih prostorih, prežive jih v pomanjkanju in zanemarjenosti na duši in telesu. Vsled pomanjkanja stanovanj in vsled stanovanjske bede ne trpe samo delavci, ampak še hujše trpe njih otroci. Prenapolnjena stanovanja, kjer spe skupaj možki in ženske, odrasli in nedorasli, povzročajo jako nezdrave razmere.

Ako se ozremo samo na te pojave, tedaj vidimo, koga zadene prva krivda radi zanemarjene mladine: sedanji kapitalistični družabni red. Ker je delavstvo nečloveško izkoriščano, je odškodovano s tem tudi njihov potomstvo. Brezuspješni so vsi načrti in vse kazenske določbe, ki bi rade odpravile zanemarjenje mladine, brezuspješno je vse prizadevanje tako dolgo, dokler ne bo delavstvo živelo v boljših razmerah. Samo resne socialne preosnove bodo prinesle temeljitega izboljšanja. Predvsem pa se mora delavstvu dati krajši delovni čas, kajti samo na ta način bo možno delavstvu, da posveti dovolj časa vzgoji svojih otrok. Boljše postave za delavsko varstvo, izboljšanje stanovanjskih razmer, nadzorstvo stanovanj, boljše plače: vse to morajo biti prvi koraki do izboljšanja otroške vzgoje. Dokler pa se to ne zgodi, je vse prizadevanje zastoj.

Ako se torej toži o zanemarjenosti delavske mladine, tedaj je treba povedati, da je te zanemarjenosti v prvi vrsti kriv izkoriščajoči kapitalizem.

Razredna zavest in vzajemnost.

Stanovska zavest takozvanih boljših slojev se v teh krogih vedno goji kot nekaj samoposebi umevnega in se v meščanskih listih jako hvalisa. Kako se proslavlja prijateljstvo in vzajemnost vojaških častnikov, kako se povzdiguje stanovska čast uradništva! Z vznesenimi besedami se proslavlja složno delovanje podjetniških organizacij, ki je naperjeno proti koristim delavstva.

Tako vidimo, kako se goji vzajemnost med takozvanimi „boljšimi“ ljudmi; kdorkoli ne dela složno z ljudmi svojega stanu, tega zaničujejo in preganjajo. Ti ljudje delajo torej na to, da se kolikor možno okrepi med njimi složnost in vzajemnost. In vendar prav ti ljudje pogosto nikakor ne morejo umeti pojavov delavske vzajemnosti in složnosti ter jih smatrajo za nekaj nasilnega, seveda čisto po krivici.

Za vsakega delavca, ki hoče delati složno s svojimi tovariši, je samoposebi umevno, da je največji in najgrši greh vsakega delavca stavkokaztvo. Nihče se ne pregreši tako hudo proti vzajemnosti, solidarnosti delavskega razreda kakor tisti, ki pade ob času gospodarskega boja svojim tovarišem za hrbet in se udinja podjetniku. Po pravici kaznuje razredno zavedno delavstvo take ljudi s popolnim preziranjem.

Človek bi mislil, da posedujoči razredi razumejo to delavsko vzajemnost. Toda čudno: pred delavsko vzajemnostjo jim odpovedo možgani službo in oni stoje pred solidarnostjo delavstva kakor slepec pred barvami. Presojajo jo čisto s kapitalističnega stališča, zato je naravno, da so njih sodbe čisto napačne. S tega kapitalističnega stališča ti ljudje stavkokazov prav nič ne zaničujejo, nasprotno, še čislajo jih. Saj čujemo ravno sedaj tiste slavospeve o „delaželjih“, kakor imenujejo kapitalistični krogi stavkokaze.

Cele knjige bi lahko popisali, ako bi hoteli zapisati vse slavospeve, ki so se peli na čast „delaželjnih“. Proslavljajo se kot državo ohranjujoči ljudje. Sploh se obsipljejo z vsemi možnimi častmi. Ta dejstva nam jasno pričajo, kako popolno neumevanje delavske vzajemnosti vlada med meščanstvom. Celo beseda „stavkokaz“ se jim zdi kaznjiva; ako imenuje kdo kakega izdajalca delavskih koristi stavkokaza, tedaj se mu lahko zgodi, da ga vtaknejo radi te besede v zopor.

Od kod ta nedoslednost v vrstah meščanstva? Sami visoko čislajo in goje solidarnost, delavcem pa štejejo solidarnost za greh. Kje tiči vzrok te nedoslednosti? Nikjer drugje kakor v koristih podjetništva. Ker je delavska solidarnost naperjena proti izkoriščanju od strani podjetništva, ker je delavska solidarnost tista velika moč, ki bo edina priborila delavstvu pravic: zato jo podjetniki smatrajo za nekaj krivičnega, upornega in blaginji človeške družbe nevarnega.

Toda še nekaj pride pri tem v poštev. Posedujoči razredi se namreč nikakor ne morejo umisliti v dejstvo, da so tudi delavci ljudje, ki imajo svojo čast. Ti razredi smatrajo delavca samo za stvar izkoriščevanja. Ti razredi prezirno zro na delavstvo ter se jim niti ne zdi vredno, da bi opazovali čutenje in mišljenje delavstva. Ker torej ne poznajo delavske duše, zato tudi niso zmožni spoznati, da so tudi delavci ljudje, ki imajo svojo čast.

Iz tega razmotrivanja vidimo, kako veliko brezdno zija med delavstvom in podjetništvom. Za delavsko solidarnost nimajo podjetniški krogi nikakega razumevanja; tisto, kar sami proslavljajo za čednost in krepost v lastnih vrstah, to smatrajo v delavskih vrstah za veliko pregreho.

S tem pa si dajo ti krogi jako slabo izpričevalo. Kajti oni obsojajo vse, kar jim škodi, naj si bo še tako pravično in pošteno. Mi delavci pa smo poštenejši od teh krogov; mi obsojamo slehrno nepoštenost in izdajstvo, zato obsojamo vsako nesolidarnost. Zategadelj je naše gibanje tudi nravnostnega, občečloveškega pomena.

Posedujočim razredom pa ne bomo več zavidali, ako proslavljajo stavkokaze.

Z mirno vestjo jim prepustimo te brezčarnike in izdajalce delavskega razreda. Mi pa bomo delali z vsemi silami za okrepitev delavske solidarnosti.

Kapitalizem napreduje.

Iz razvoja delniških družb lahko sklepamo, kako se polasča veliki kapitalizem vsega gospodarskega življenja in kako se vedno bolj opaža osredotočenje (koncentracija) v vsej industriji. Pri tem je nadvse zanimivo opazovati, kako vedno bolj izginja mali podjetnik, namesto njega pa stopa volja vse delniške družbe, ki si da izvrševati vse upravne posle od plačilnih uradnikov in nastavljenecv.

Čim bolj se razvijajo delniške družbe, tem bolj se razvija kapitalizem. Resnica tega stavka je jako važna. Kajti ravno minulo leto 1910. je bilo leto nepretргanih tožb od strani kapitalistov, češ, kako se jim slabo godi in da nikakor ne morejo izpolniti delavcem njih zahtev. In ravno to leto 1910. je bilo tisto leto, ko so se delniške družbe najsilneje razvile, z njimi pa se je seveda močno razrastle tudi veliki kapital. Iz tega sledi, da so bile vse tiste tožbe kapitalistov neutemeljene in da so jim bile le pretveza za odbijanje delavskih zahtev. Leta 1910. se je ustanovilo 64 delniških družb s 142 milijoni kapitala, medtem ko je bilo v letu 1909. samo 33 delniških družb s 55 milijoni kapitala. Razvoj v zadnjih šestih letih nam kaže tale razpredelnica:

	delniške družbe	milijoni kron
1910	64	164.86
1909	33	55.42
1908	35	77.98
1907	67	137.98
1906	34	65.67
1905	27	132.38

Iz te razpredelnice je razvidno, da delniške družbe še nikdar niso imele toliko kapitala kakor v letu 1910.

Leta 1910. se je ustanovilo 9 bank, 3 trgovske delniške družbe, 1 parobrodna družba, 8 delniških družb za krajevne železnice in 42 industrijskih delniških družb. Nas zanikajo predvsem zadnje. Leta 1909. se je ustanovilo samo 20 industrijskih delniških družb z delniškim kapitalom 39 milijonov kron, leta 1910. pa se je ustanovilo 42 industrijskih delniških družb s kapitalom okroglo 87 in pol milijona kron.

Eden najvažnejših pojavov mogočno razširjajočega kapitalizma je vedno večje gospodarstvo bank nad industrijo. Že v prejšnjih letih so igrale banke veliko vlogo pri ustanavljanju novih industrijskih podjetij, dandanes pa se to godi v še mnogo večji meri. Tako je udeležena dunajska zemljiška kreditna banka pri dveh ustanovah z 20 milijoni kron, nižjeavstrijska eskomptna družba pri dveh ustanovitvah s 14 in pol milijona kronami, avstrijska kreditna banka s 13 milijoni kron, Živnostenska banka s 7.8 milijoni kron in razne druge banke z manjšimi vsotami. Z ozirom na narodnostno razdelitev novo ustanovljenih podjetij naj še omenimo, da je med njimi nič manj kakor šest s 17.5 milijoni kronami ustanovljenih od Čehov in Poljakov.

Velike so tudi vsote, ki so z njimi povečale avstrijske delniške družbe svoj kapital v letu 1910. Povečalo je namreč 60 delniških družb svoj kapital za 243.5 milijona kron, medtem ko so povečale delniške družbe v letu 1909. svoje kapitale samo za 71.5 milijonov kron, v letu 1908. za 60 in v letu 1907. okroglo za 50 milijonov kron.

K tem nanovo ustanovljenim delniškim družbam in k ogromnim povečanjem kapitala starih delniških družb pa se pridruži še cela vrsta raznih družb z omejeno zavezo, ki prav tako značijo silno rast kapitalizma. Nečemo se spuščati v podrobnejše podatke teh družb z omejenim varstvom, ker bi nas predaleč zavedlo. Podati hočemo le enotno sliko vsega kapitala, ki je nakupičen v delniških družbah in v družbah z omejeno zavezo. To sliko nam poda naslednja razpredelnica:

	milijoni kron	
	1910	več nego 1909
Kapital novo ustanovljenih delniških družb	141.86	+ 86.44
kapital novo ustanovljenih družb z omejeno zavezo	64.90	+ 4.47
povečanje kapitala delniških družb	243.48	+ 182.93
povečanje kapitala družb z omejeno zavezo	11.43	+ 5.13
skupaj	461.67	+ 278.97

(Znak + pomeni več kakor v prejšnjem letu.) Te številke nam neovržno pričajo o silnem razvoju avstrijskega kapitalizma; saj se je samo kapital gori omenjenih družb več kakor podvojil. Ako pa premislimo, da pride k tem družbam še 187 zasebnih podjetij, tedaj si bomo na jasnem, da vse tožbe o nazadovanju in slabih časih avstrijske industrije niso nič drugega kakor pesek v oči javnosti, ki bi jo avstrijski kapitalisti na ta način radi prevarali.

Tako vidimo, kako mogočno se razvija avstrijski kapitalizem. Tega razvoja niso ustavile socialnopolitične odredbe in preosnove, dasi so se jim podjetniki vedno z vso silo ustavljali, češ, da škodijo industriji. Toda to ni resnica; kajti ako bi se kapitalizmu v Avstriji slabo godilo in ako bi kapitalizem ne smatral Avstrije za primerna tla svojega razvoja, nikdar bi si ne bil ustanavljal toliko in tako močnih delniških družb. Tako so se izkazale vse tožbe podjetnikov in vsa nasprotja proti socialnopolitičnim preosnovam za neutemeljena; vse te tožbe podere silni razvoj industrijskega kapitalizma in zlasti smotrna politika velikih bank, ki se z vedno večjimi denarnimi vsotami udeležuje industrijskih podjetij, pač pa le zato, ker pričakujejo odtam največ dobička. Kakor že omenjeno, je v tem jasno dokazano, da delavske zahteve in socialna politika industriji niso nevarne in da je samo zlobnost podjetnikov tisti činitelj, ki razširja take vesti v javnost.

Misli o strokovnem gibanju.

I.

V naslednjih vrstah se hočemo pogovoriti o najvažnejših načelih strokovnega gibanja, o tistih načelih, ki bi jih moral razumeti vsak strokovno organiziran delavec. Da ne bomo vsega povedali, je jasno. Toda to niti ni naš namen. Namen teh vrst je, da zbude sodrugom razne misli, o teh mislih naj se pa potem sodrugi sami med seboj razgovarjajo. Naš namen je torej, navajati delavce k samostojnemu mišljenju in razpravljanju o strokovnem gibanju.

Zakaj potrebujemo bojnih organizacij? Ali ni bilo soglasje in sloga med delavci in podjetniki? Posedujočim razredom, ki tvorijo manjšino v današnji družbi, je mnogo do tega, da se ohrani privatna last v družbi — zakaj s tem jim bo ohranjena njih posest, ki so jim jo pritrudili tisti, ki so sami brez posesti. Toda posedujočim razredom ni samo do ohranitve njih posesti, ampak oni hočejo tudi, da se jim ta posest množi in veča, kar povzroči, da hoče kapitalist vedno večji dobiček, to stremljenje kapitalistov pa zopet povzroči, da se delavci vedno hujše izkoriščajo. Delavci prodajo kapitalistu svojo silo in moč; zato morajo gledati, da prodajo kapitalistu svojo silo kar najdražje, da si ustanove boljše življenske razmere, to se pravi, delati morajo na to, da dosežejo boljše plače.

Ta dejstva pa povzročijo skrajna, nepremostna nasprotstva med delavci in podjetniki ter razcepijo oba tabora v dva nasprotna razreda. Zategadelj posamni delavec ne bo mnogo dosegel, ker stoji sam nasproti ogromni sili kapitalista; posamni delavec je kapitalistu izročena milost in nemilost. Dokler živi torej delavec v soglasju s kapitalistom, ne bo ničesar dosegel, zakaj podjetniki so samo toliko časa za mir z delavstvom, dokler to ne škodi njih koristim.

Ako hočejo delavci svoje koristi uspešno zastopati, tedaj morajo postaviti gospodarski premoči podjetnikov svojo moč nasproti, in sicer v obliki organizacije, ker pa se dajo doseči delavske zahteve samo z b o j e m, zato imajo naše organizacije b o j n i z n a č a j.

Zakaj se podjetniki ne pogajajo radi z zaupniki naših organizacij? Ako podjetnik obravnava z zaupniki naših organizacij, tedaj se mu zdi to toliko, kakor da bi priznaval organizacijo.

Podjetnik bi se mnogo raje pogajal s posameznim delavcem, kajti on ve, da so naši zaupniki zastopniki vsega delavstva in da imajo torej moč, ki se on mora nanjo ozirati; vsled tega pa se čuti oslabiljenega. Kakor hitro je organizacija dovolj močna, jo mora priznati tudi podjetnik in njegove samovlade je konec.

Zakaj so stranka in strokovna društva eno? Stremljenja strokovnih društev se gibljejo v okvirju današnjega družabnega reda. Strokovna društva pa so spoznala, da se gospodarska vprašanja ne dajo ločiti od političnih današnjega časa in da je vir vsega zla današnji družabni red. Ta družabni red pa se da odpraviti samo s političnim bojem, ki ga vodi proletarijat, da si osvoji politično moč. Ta politični boj za proletarijat vodi socialna demokracija.

Strokovna društva pribore delavstvu višje plače in krajši delovni čas; s tem ga bolj usposobijo za politični boj. Strokovnim zvezam je mnogo do tega, kako se delajo postave. Kajti v parlamentu bi se utegnile skleniti delavstvu sovražne postave, ki bi vzele delavstvu tiste pravice, ki jim jih je priborila strokovna organizacija. Za to pa je treba dobrega zastopstva v državnem zboru; to nalogo vrše socialnodemokratski poslanci. Čeprav delata socialnodemokratska stranka in strokovne zveze z različnimi sredstvi, vendar ju družijo enaki cilji in ta je: odstranitev slehernega razrednega gospodarstva, posplošenje vseh proizvodnih sredstev.

Zakaj se podjetniki tako pogosto ustavljajo zmanjšanju delovnega časa, čeprav se raditega nič manj ne stori? Pogosto se upirajo podjetniki znižanju in nevednosti, kar se opaža zlasti pri pevskih mojstrih. Deloma pa so podjetniki tudi raditega nasprotni znižanju delovnega časa, da delavci ne dobe časa za izobrazbo in pa da jih z dolgim delovnim časom prevarajo o nizkih plačah.

Strokovni pregled.

s **Zasuta rudarja.** Kakor se poroča iz Leutschau, se je pripetilo v premogokopu F. Vahegy nesreča. Odtrgala se je plast zemlje in zasula dva rudarja. Oba sta bila mrtva.

s **Izpor lesnih delavcev na Nemškem.** Nemški lesni delavci se že dalje časa borijo za izboljšanje svojega gmotnega položaja. Izteklo je mnogo cenikov (tarif) in podjetniki se obotavljajo skleniti nove tarife, odgovarjajoče novim razmeram. Tuintam prihaja do večjih ali manjših konfliktov med delavci in podjetniki, do stavk in izporov. Najostrejši boj pa se vrši v Hamburgu. Tam je sklenila zveza podjetnikov lesne industrije, da izpre vse pomočnike. Akordni delavci bodo, ko končajo dogovorjeno delo, takisto izprti. V poštev prihaja 4000 delavcev. Kakšen obseg bosta še zavzela izpor in stavka, se ne more še predvidjati.

s **Izpor kovinarjev na Švedskem.** Na Švedskem je bilo že dalje časa opazati močno gibanje med kovinarji za izboljšanje plače in skrajšanje delovnega časa. Ker se je iztekla večina tarif, bi se morale sklepati nove tarife in sicer take, ki bi odgovarjale današnjim razmeram in potrebam. No, ker so se pogajanja po krivdi podjetnikov razbila, je prišlo do konflikta. Podjetniki so hoteli na delavstvo vplivati s tem, da so jim grozili z izporom. Delavci pa vkljub tem grožnjam niso hoteli popustiti od svojih zahtev, na kar so, kakor pravijo najnovejša poročila, podjetniki izprli vse kovinarske delavce ter je danes neuštevši družin 15.000 delavcev na cesti brez kruha.

Dopisi.

d **Idrija.** Redni letni občni zbor podružnice „Unije“ avstrijskih rudarjev se je vršil pri nas dne 2. aprila 1911. Dnevni red zбора je bil: 1. Poročilo odbora. 2. Volitev odbora. 3. Delavski tisk. 4. Slučajnosti. Podnačelnik podružnice sodr. Fr. Peternel otvori ob 9. uri dopoldan zbor, pozdravi navzoče in podeli besedo sodr. Tomažu Brusu, blagajniku podružnice, ki poroča sledeče: Podružnica je imela v letu 1910. tedenskih prispevkov po 40 vin. 2713 K 20 vin. po 20 vin. 122 K 60 vin., ypisnine 22 K., pogrebnih prispevkov pa 5 K 20 vin., skupaj dohodkov 2863 K. Izdatki pa so bili naslednji: Poslano na „Unijo“ 1415 K 78 vin., bolniške podpore izplačane 542 K 62 nin., naklade blagajniku 86 K 02 vin., upravni stroški 820 K 58 vin., skupaj 2863 K. Račun lastne podružnične uprave pa izkazuje: dohodki „Unije“ 820 K 58 vin., razni dohodki 96 K 84 vin., skupaj dohodkov 917 K 42 vin. Izdatkov pa: stanovanje in razsvetljava 139 K 20 vin., sluga in snaženje sob 124 K 80 vin., časopisje, knjige, poštnina, podpora in razno 590 K 75 vin., skupaj 854 K

75 vin., preostanek v blagajni koncem leta 62 K 67 vin. — Tajnik sodr. Anton Sinkovec poroča: Podružnica je imela v letu 1910. 28 društvenih diskuzij, 4 zaupnih in 2 javnih društvenih shodov ter 25 odborovih sej. Knjižničar sodr. V. Rupnik poroča, da ima knjižnica 833 knjig, posojenih pa je bilo 1953 knjig. Predlaga, da se pri Unijskem vodstvu izposluje nabava novih knjig, oziroma da se stare zamenja, ker nekatere sploh niso več vsled obrabljenosti v poštev jemati. V imenu pregledovalcev računov poroča sodrug Straus, da so se računi vsak mesec kakor tudi bilanco pregledali in v popolnem redu našli. Predlaga odvezo blagajniku, kar se soglasno odobri. Dalje omeni sodr. Straus, da je treba tajniško poročilo podati bolj jasno, v kak namen in kdaj se je kak zaupni ali javni shod podružnice vršil, da se razvidi uspehe podružničnega delovanja. K poročilu knjižničarja pa pripomni, da je predlog glede nabave knjig umesten. Skuša pa naj se potom tajništva in revirnega odbora to izvesti, kar prevzame kot član revirnega odbora on sam. Ta nasvet se soglasno odobri. Pri točki delavski tisk poroča obširno sodr. Straus o potrebi in namenu delavskega tiska, posebno pa še navaja kako razširiti strokovni list „Rudar“ med rudarji. Sklene se k tej točki pozvati revirni odbor, da nastavi pri listu take moči, ki bodo imeli poleg lista edino agitatoričen posel. V podružnični odbor pa se je izvolilo sledeče sodruga: Iv. Kokolj, Fr. Peternel, načelnika, T. Brus, Fr. Zelenc, blagajnika, Iv. Medvedič, Bern. Jazbar, tajnika, Val. Rupnik, Fr. Franka, knjižničarja, Avg. Kosmač, odbornik. Pregledovalcem pa: sodr. Iv. Straus, Leop. Aliča in Pav. Trevna.

d **Idrija.** Socialistično društvo „Naprej“ sklicuje na ponedeljek dne 23. t. m. velik javen društven shod ob 9. uri dopoldne v pivarni k „Črnem orlu“ v Idriji. Vspored shoda je: 1. Razpust državne zbornice in delavstvo. 2. Praznovanje 1. maja. Delavstvo ženskega in moškega spola se vabi, da se shoda v polnem številu udeleži. Poročevalec pride iz Ljubljane.

d **Velenje.** Pri našem rudniku so 1. aprila t. l. odpustili 27 rudarjev iz službe in dali 17 na dopust. Kako rudniško vodstvo take slučaje proti starejšim rudarjem izrablja, dokazuje tudi sedanji odpust. Med temi, katere se je odpustilo, je pač precejšnje število takšnih, kateri so že precej ostareli pri rudniku, ki bodo le težko dobili pri kakšnem drugem rudniku zopet delo. Ta dogodek pri nas kaže, kako nujno potrebno je, da bi se sklenil zakon za rudarstvo, da bi rudarji imeli vsaj toliko varstva, če so deset do dvajset let pri rudniku, da bi se jih ne smelo ob vsaki priliki odpuščati, kakor bi se rudniškemu podjetniku poljubilo. Dokler tega ne bo, bo rudniški podjetnik izrabljati take slučaje v svojo korist in na škodo rudarjev, zato je treba, da se rudarji res poprimejo že enkrat svoje strokovne organizacije.

Razne stvari.

r **Nesreče v ameriških rudnikih.** Iz Harrisburg, Pa., poročajo: Po poročilih državnega rudarstvenega urada je lansko leto ponesrečilo v pennsylvanskih premogovnikih 1125 delavcev. Premoga se je nakopalo 231,966.070 ton, in sicer 148,696.776 ton mehkega in 83,269.294 ton trdega premoga. V premogovnikih, kjer pridobivajo mehak premog, je ponesrečilo 527 delavcev, v okraju, kjer izkopavajo trd premog, pa 598. Na 1 milijon mehkega premoga se računa 3:54, na 1 milijon trdega premoga pa 7:18 človeških žrtev. Povprečno ponesreči v pennsylvanskih rovinah manj delavcev, kakor po drugih ameriških državah ali pa v Angliji. Povprečno ponesreči 4:85 odstotkov.

r **Stavka krojačev v Ljubljani.** V Ljubljani so dne 3. t. m. pričeli krojaški pomočniki stavkati. Stavkujoči so zahtevali petodstotno zvišanje mezde in novo tarifo, ki se naj sklene kot kolektivna pogodba s krojaško zadrugo. V pondeljek je bila stavka končana. Pomočniki so dosegli triodstotno zvišanje mezdnih postavk, in kolektivno pogodbo. Kljub temu, da so se mojstri upirali kolektivni pogodbi, so končno le uvideli, da je bolj pametno, če dajo pomočnikom zagotovilo tudi za tako pogodbo, nego da bi puščali pomočnike stavkati dalje.

r **Koliko grafita se je pridobilo v Avstriji leta 1909.** V petih kronovinah, na Češkem, Niž. Avstrijskem, Moravskem, Štajerskem in Koroškem, je bilo v letu 1909, 36 grafitnih rudnikov, izmed teh se je delalo samo v 20, in sicer v okrožnih rudarskih uradih Budjejevice (Češko), St. Pölten (Nižja Avstrija), Brno (Moravsko) in Ljubno (Štajersko). Delalo je v teh rudnikih 1215 delavcev, 1131 moških, 43 žensk in 41 mladostnih delavcev. Leta 1908. se je delalo v 20 obratih, torej v letu 1909 za tri manje; zato je padlo tudi število delavcev za 252. Grafita se je izkopalo v letu 1909 za 37.144 metrskih stotov manj, zato je padla tudi skupna vrednost za 144.608 kron. Naslednja razpredelnica nam nudi pregled v produkciji in nje vrednosti v posamnih rudarskih okrajih; prav tako nam nudi tudi razna razmerja med letom 1909. in letom 1908.

Okrožni rudarski urad	Število podjetij, ki se je delalo v njih	Število delavcev	Skupna produkcija v meter-skih stotih	Skupna vrednost v kronah	Na posameznega delavca pride		Spremembe v primeri z letom 1908		Cena za meterski stot na kraju pridobivanja v kronah	Spremembe v primeri z l. 1908. v kronah
					produkcije v meter-skih stotih	vrednosti v kronah	produkcije v meter-skih stotih	vrednosti v kronah		
Budjevice	4	680	197.621	530.886	290	780	+ 45	+ 80	2.69	-0.53
St. Pölten	5	37	13.367	31.524	361	852	-276	+176	2.36	+1.30
Brno	8	386	102.417	571.502	265	1480	- 8	+ 73	5.58	+0.38
Ljubno	3	111	93.699	446.986	844	4026	+159	+918	5.77	+0.21
Vsa Avstrija	20	1214	407.104	1,580.880	335	1302	+ 30	+114	3.88	-

Znamenje + pomeni več, znamenje - pomeni manj kakor v letu 1908. Od vse produkcije odpade torej 4854 odstotkov na Češko, 25.16 odstotkov na Moravsko, 23.02 odstotkov na Štajersko in 3.28 odstotkov na Dolenjo Avstrijo. Mnogo očiščenega grafitu se je izvažalo iz Češke. (Očiščeni grafit je snov, ki je v svinčniku.) Izvažal se je na Ogrsko, v Nemčijo, Belgijo, Rusijo in na Angleško. Iz drugih dežel se je izvažal grafit na Ogrsko, v Nemčijo, Rusijo, Francosko, Švico, Belgijo, Angleško in Ameriko.

r Durand zblaznel. O francoskem sodrugu Durandu, ki je bil, kakor znano, od porotnikov obsojen na smrt, potem pa pomiloščen na 7 let ječe in končno na pritisk javnega mnenja popolnoma na svobodo puščen, da se razprava proti njemu obnovi, o tem možu se sedaj poroča, da je vsled duševnih muk, ki jih je moral prestati v ječi - zblaznel. Oddali so ga v blaznico v Questremare. Pri tem se je dogodil čudni slučaj, da je bil oddan v varstvo in oskrbo ravno istemu možu, ki je bil pri tisti usodni razpravi sporočil krivorek porotnikov in na ta način indirektno provzročil smrtno obsodbo sodruga Duranda. Dr. Lallemand, vrhovni zdravnik blaznice, je bil namreč predsednik porotnikov v Rouenu.

r Trgovina z ljudskim mesom. V blaženi Avstro-Ogrski cvete vsakojaka industrija in trgovina. Pri nas ljudje trgujejo: s poštnjem, značajem, častjo, z resnico, pa vsekakor tudi z ljudskim mesom. Ta poslednja trgovina je celo na svetovnem glasu, a od momenta do momenta nas obupni klic poedine žrtve, ki pride v javnost, zdrami in pouči, da dela pri nas ta trgovina s polnim parom. Pred nedavnim časom je bila na Dunaju aretirana neka zakonska dvojica, ki je že skozi leta neovirano tirala trgovino z ljudskim mesom. Prodajala in kupovala so se dekleta za javne hiše kar na drobno in debelo. Potom preiskave se je dokazalo, da gre tu za trgovino, ki je na daleč in široko razmrežena in ima uslužben cel aparat agentov za dobavljanje „blaga“. Siromašne deklice iz raznih ogrskih županij so se preko Budimpešte pošiljale na Dunaj in od tamkaj v javne hiše širom celega sveta. Aretirana zakonska dvojica sta neki propal trgovec Fried in njegova žena. — Ti dve sorodni duši sta najeli celo vojsko agentov, ki jim je bila naloga, da so lepa dekleta z raznimi obljubami omamljali in jih zavajali na Dunaj in v Budimpešto. Na državnem kolodvoru na Dunaju jih je pričakoval omenjeni zakonski par pod raznimi pretvezami in jih potem prodajal po javnih hišah. Cela ta stvar je samo po izrednem slučaju prišla v javnost, kar nam vsekakor v čudni luči kaže delovanje policije, ki je proti takim zverem v ljudski podobi obzirna do skrajnosti. Saj kolikokrat se je pa že pokazalo, da je pri takih častnih trgovinah imela že policija sama svoje prste vmes. Že samo dejstvo, da je to v tolikih županijah to „trgovsko podjetje“, moglo neovirano razvijati svoje „delovanje“, nam mnogo, mnogo govori. In da je tolikšno število zapeljanih deklet moglo izginiti v ta temni svet kar brez duha in sluha, to je pač jako čudno. Govori se kar o stotinah deklet, ki so izginila brez sledu. A kaj se godi šele v resnici, kar je prikrito s črnim plaščem? Resnično, prav imajo oni, ki pravijo, da je morala današnje družbe in njene uredbe tako strahovita nemoralnost, da v zgodovini ne najde para.

r Nazadovanje porodov v Avstriji. Rezultati ljudskega štetja, v kolikor so nam dozdaj znani, prikazujejo trajno nazadovanje porodov in radi tega se mnogo jadicuje v takozvanih oficijelnih krogih. Padanje števila porodov je znak narodno-gospodarskega nazadovanja, zato nam je jadicovanje merodajnih činiteljev pač povsem razumljivo. Na kakih 10.000 prebivalcev je prišlo v Avstriji l. 1870. — 409 porodov, l. 1890, 308 in l. 1907 samo še 349 porodov. Osobito v nemških krajih so porodi znatno nazadovali. No, za naraščanje prebivalstva pa niso edino merodajni porodi, odvisno je tudi od umrljivosti otrok. Leta 1907. se je v Avstriji porodilo 942.169 otrok. Isto leto je umrlo 629.913 oseb, med njimi 200.758 otrok, ki še niso dosegli 6. leta, in med temi zopet 196.553 dojenčev. Ta ogromna umrljivost otrok nam bo pač takoj

jasna in pojmljiva, če uvažujemo, da je v Avstriji 73 odstotkov žensk uposlenih v raznih podjetjih, v tovarnah itd., dočim je v Nemčiji samo 48 odstotkov navezanih na samostojen zaslužek izven rodbine. V tem leži tudi vzrok, da se nemško prebivalstvo v primeri s češkim tako malo množi. Na 1000 v industriji vposlenih mož pride v nemških pokrajinah 373 delavk, v čeških pokrajinah pa samo 231 ženskih delavnih moči. V nemških okrajih je odpalo vsekakor vsled tega 38 mrtvih porodov, v čeških pa 31. V tem, da žena pri delu v tovarni nima primerne in potrebne varstva, v tem imamo iskati glavni vzrok nazadovanju porodov. Neka statistika bolniških blagajen tobačnih delavk nam podaja še druge rezultate. Do leta 1906. so ostali porodi konstantni (stalni), število porodov na 100 delavk je znašalo 16 odstotkov. Od leta 1906. pa imamo zaznamovati stalno nazadovanje, ki nam dokazuje, da je neznosna draginja živil mnogo kriva na nazadovanju porodov. Ne samo, da pada število sklenjenih zakonov med delavstvom se tudi zmiraj bolj in stalno uporabljajo različna varnostna sredstva proti nosečnosti. — In če sedaj merodajni činitelji jadicujejo, da število prebivalstva v Avstriji pada, potem naj spoznajo in upoštevajo resnico, da so draginja živil, pomanjkljivo varstvo delavk in pa pomanjkljivost materinskega varstva glavni vzroki pomanjkljivega „božjega“ blagoslova. O tem pa govore, samo po sebi umevno, samo socialno-demokratski časopisi.

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke opremljena z najnovjšimi stroji. Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica žitnih drož.

Maks Zalokar, Ljubljana.

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro moške narejene obleke po najnovjši modi, ženskega blaga vsake vrste, slamnike za moške in otroke itd. Vse po jako nizki ceni. Pri- dite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najboljše in najcenejše postreženi!

Josip Kremžar

Ljubljana

Gledališka stolba št. 3

izdeluje domači brinjevec, borovničevce, hruševce in slivovo žganje ter vinski tropinovec.

Priporoča svoje izdelke po najnižjih cenah. Postrežba točna!

Španjolska inkvizicija, roman v 14 zvezkih, stane sedaj 1 K (prej 2.40 K). V tem romanu se upozna vsakdo s strahotami, ki so jih uprizarjali duhovniki na Španskem. Nadaljevanje temu romanu so: „Tajne grada Rima“ v XIX. stoletju, „Kletija“ v 10 zvezkih s 14 velikimi slikami in stane 2 K. Naročbe in denar s poštino 20 vin. je poslati na naslov: „Naša snaga“, Zagreb, Ilica 55.

Pivovarna „Delniška družba“ v Laškem trgu

priporoča svoje pivo v sodčkih in steklenicah najboljše kakovosti. Za Zagorje in okolico zaloga v Zagorju pri Martinu Polcu na Toplicah.

FLORIAN

prijatelj moj.

Gre na vsako pot z menoj!

Ker se večkrat z njim krepčam, Vedno zdrav želod'c imam!

Najboljše krepčilo želodca!

Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!

Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano.

Kosumno društvo rudarjev v Hrastrniku

priporoča svojo bogato zalogo špecerjskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

I. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo šivalnih strojev za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.